

Paul Tumanian a debutat în beletristică cu volumul de povestiri *Un pahar de cinzano* (1969). După un sfert de secol de refuzuri din partea editurilor controlate de cenzură, a publicat, în 1995, romanul *Domnul Marius și Doamna cea mică* (scris în 1983) apoi, în 1997, romanul *Urma scapă turma* (scris în 1988). Alte apariții editoriale: *Conspirația inocenților* (1999), romanul autobiografic *Refugiu în Vechiul Regat* (2012) și *Visul văduvei* (2013). Este traducător al volumului *Memorii*, de Andrei Saharov (1996) și al romanului lui Jean Cocteau, *Copiii teribili* (2005). De asemenea, publică în mod curent proză și versuri în reviste literare, îndeosebi în *Vatra*, *Familia*, *Convorbiri literare* și *Euphorion*. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1998, pe care o părăsește în 2005.

Paul Tumanian, *Manechine*
© 2014, Institutul European Iași

INSTITUTUL EUROPEAN
Iași, str. Grigore Ghica Vodă nr. 13, et. 9, 707027, C.P. 161
euroedit@hotmail.com; www.euroinst.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TUMANIAN, PAUL

Manechine / Paul Tumanian. - Iași : Institutul European, 2014
ISBN 978-606-24-0077-4

821.135.1-1

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

Printed in ROMANIA

PAUL TUMANIAN

CUPRINS

Cuvânt-înainte (Livia Iacob) / 7

Manechine / 15

Infanteristul spaniol / 31

Mășina Zumi / 37

Afaceri de familie / 47

Basarabene / 53

Alexandru / 59

Rajul de buză / 75

Asfalt al copilăriei / 87

Acroplane de hârtie / 91

Pe vremea locomotivelor cu aburi / 95

Stofe / 97

Gheme de iană / 105

Primus / 109

Bulevardul Regina Elisabeta / 113

Repentul după ușa / 127

Peștii / 131

INSTITUTUL EUROPEAN

2014

CUPRINS

Cuvânt-înainte (Livia Iacob) / 7

Manechine / 15

Infanteristul umanist / 31

Mătușa Zumi / 37

Afaceri de familie / 47

Basarabencele rusoaice / 61

Alexandra / 71

Rujul de buze / 75

Asfalt al copilăriei / 87

Aeroplan de hârtie / 91

Pe vremea locomotivelor cu aburi / 95

Stofe / 97

Gheme de lână / 105

Primus / 109

Bulevardul Regina Elisabeta / 113

Repetentul după ușă / 127

Peștii / 137

Pe tamponul din capul liniei moarte / 143

Marilena și Melisa / 165

Punctul matematic / 183

Secole / 195

Ego și Alter Ego / 203

Inventator / 219

Geta / 227

Plimbare cu metrourl / 247

Un loc ascuns, nu chiar în ceruri / 259

Douăsprezece primule / 273

Dragoș și Sexul Frumos / 291

CUVÂNT-ÎNAINTE

Un nume cu care publicul românesc s-a familiarizat deja, Paul Tumanian, cel care debuta în beletristică cu volumul de povestiri *Un pahar de cinzano* în 1969, urmat, după un sfert de secol de refuzuri din partea editurilor controlate de cenzură, de romanul *Domnul Marius și Doamna cea mică*, scris în 1983 și publicat în 1995, surprinde prin modul în care permanenta sa preocupare de actualizare a materiei epice investigate reușește să se conecteze la un trecut al memoriei îndrăgostite, nostalgice. Romanul *Urma scapă turma*, scris în 1988, al cărui erou principal practică meseria de ospătar și în același timp încearcă să devină campion de box, volumul *Conspirația inocenților*, alcătuit din povestiri scrise în timpul regimului comunist, ori romanul de rezonanță autobiografică *Refugiu în Vechiul Regat și Visul văduvei* stau mărturie pentru alegerile tematice predilecte. Mai puțin cunoscute sunt însă mărcile scriiturii sale, interesantă atât prin amalgamul de senzații și trăiri confuze, dar puternice pe care le generează, cât și prin acuitatea discursului care nu se sfiește să nu rămână însă îndatorat unui mesaj semnificativ unitar, emblematic, așa cum se întâmplă în cazul unor nume consacrate, dar criticabile prin prisma manierismului înnăscut al scrierilor lor, din generația sa.

alcătuieste pe măsură ce se destramă și se destramă pe măsură ce se alcătuieste. Asemenea propriei memorii care, străpunsă de gheara melancoliei, le aduce la lumină din noianul de fragmente dispartate ce o recompun tocmai pe acelea care i-au creionat și decis identitatea auctorială.

Livia IACOB

MANECHINE

*Dacă vor fi oameni, le vom
da numai un obraz, o mână,
un picior, numai pe acelea
care le vor fi necesare în
rolurile lor.*

Bruno Schulz

I

Mama sa avea o mulțime de prietene de pe vremea deloc îndepărtată când fusese domnișoară și nu le putea da uitării numai fiindcă acum nu mai era. În plus, avea o mulțime de treburi, așa că umbla mult prin oraș și Nestor o însoțea, țop-țop-țop, fără să crâcnească. Prietenelor mamei trebuia să le spună *tanti*, deși știa bine că nu erau de-ale casei și nici rude nu-i erau, dar se uitau în jos la el cu ochi strălucitori și îi zâmbeau drăgăstos, iar uneori, în toiul zâmbetului, îi făceau mamei cu ochiul. Una dintre prietene era mai în vârstă, zâmbea mai puțin lăbărțat și i-a dat lui Nestor o brânzoaică mare, rotundă și frumos rumenită. Nestor n-a mușcat din ea imediat fiindcă ochii îi erau atrași de casa necunoscută în care intra-seră, plină de bibelouri și de goblenuri. Dar în timp ce admira bibelourile și goblenurile uitând cu totul de brânzoaică, pisica s-a apropiat tiptil și, c-un gest plin

de răutate, a ridicat fulgerător laba cu ghearele scoase apoi, haț, i-a smuls brânzoaica din mână. Nestor s-a pornit să urle plin de obidă, dar doamna mai în vârstă, prietena mamei și stăpâna casei, mai întâi a râs cu poftă, apoi a zâmbit îngăduitor și, cu multă afecțiune, i-a întins băiețelului farfuria plină vârf cu brânzoaice de unde să-și aleagă alta. Nestor era însă prea umilit ca să accepte altă brânzoaică. Pisica se retrăsese după colțul scrinului și, stând acolo cu spinarea arcuită, concentrată asupra prăzii, ca și cum n-ar fi făcut nimic rău, înfuleca de zor din brânzoaica lui. Dar Nestor n-a încetat să urle și atunci stăpâna casei, prietena mamei, a pus mâna pe pliciu de muște. Pisica a înălțat capul, rânjind cu dinții înfipti în brânzoaica de două ori mai mare decât capul ei, cu disperare în ochi s-a uitat iute în dreapta și-n stânga să vadă pe unde s-o tulsească, dar în cele din urmă a ales calea rațiunii. A lăsat brânzoaica din gură și a zbughit-o. Prietena mamei a ridicat brânzoaica de pe jos, de lângă colțul scrinului și i-a dat-o lui Nestor.

– Dar să știi, i-a spus, că nu-i bine să mănânci după pisică. Și nici de pe jos.

Nestor încetase să urle nefiind însă prea sigur dacă să admită că recuperarea brânzoaicei era o rezolvare onorabilă a situației, sau să-și jelească mai departe umilința. Fiindcă faptul era fapt: brânzoaica îi fusese smulsă din mână cu ghearele, în chip perfid, profitându-se de un moment de neatenție din partea sa. Nu-i bine să mănânci după pisică? Asta părea a fi o afirmație rezonabilă. A renunțat să mănânce brânzoaica și a refuzat cu încăpățănare să ia alta.

Apoi mama, care toată ziua era pe drumuri, a vrut să cumpere ceva de la un magazin de confecții. Cu Nestor de mână, a trecut pragul ușii. Dar, spre deosebire de alte cazuri, trecând pragul acelei uși nu însemna că ai și intrat în magazin. Nestor a ridicat deodată privirea și, cu spaima în ochi, s-a oprit brusc. În fața lui se înălța o scară îngustă și lungă care nu avea nicio legătură cu parterul clădirii, ci urca la magazinul de la etaj. Care magazin de jos din prag de fapt nici nu se vedea. Scara semăna cu un tunel înclinat, cu pereți albi. Albeața pereților nu venea de la lumina de afară, ci de la cea dinăuntru, din magazin. Ehei, dar era cale lungă de la magazin până jos în prag. Înainte de a ajunge jos, lumina făcea un popas pe palierul dintre etaje, unde se zbenguia misterios printre faldurile rochiei unui manechin, confundând culorile – galben, stacojiu, alb-strălucitor și mai ales negru difuz și discret, și negru adevărat, negru-negru, înspăimântător, în colțul dintre pereți, unde cădea umbra manechinului. O femeie-manechin, parcă ușor înclinată înainte, făcea un gest de bun-sosit, cu o mână ridicată un pic mai mult decât cealaltă și degetele rășchirate și răsucite în chip perfid încât nu știai prea bine dacă are intenția să-ți dea ceva sau să-ți ia ceva, poate chiar viața. Perfid și pervers. Manechinul feminin afișa un zâmbet ademenitor cu privirea ațintită în josul scării.

– Nu-i decât un manechin, a spus mama amuzată, pe un ton liniștitor.

Dar Nestor, deși tras de mână, nu mai putea fi clintit din loc.

– E un manechin, a repetat mama un pic contrariată. N-are viață. Nu-ți poate face niciun rău.

Ficusul, nici el – ficusul de acasă – n-avea viață, nu manifesta nicio inițiativă, nu se mișca din loc, dar nici nu se prefăcea. Treceai pe lângă el așa cum ai fi trecut pe lângă orice copac de pe stradă. Dar femeia-manechin zâmbea ademenitor-perfid, cu un picior întins înainte, ca și cum ar fi dat să-ți taie calea, dar deocamdată nu se clintea din loc. Deocamdată. Iar culoarea piciorului întins înainte, vai! ce culoare mai era și aia? Parcă ar fi fost piciorul mamei când purta ciorapi bej de iarnă. Dar ea nu purta ciorapi. Era chiar culoarea ei.

Nestor nu mai voia să intre în niciun magazin de confecții, dar nu putea refuza s-o însoțească pe mama când aceasta alegea uși dosnice și îl trăgea după ea zâmbindu-i încurajator, în timp ce el simțea în ființa sa înfripându-se o voință prea firavă spre a se împotrivi voinței zâmbitoare a mamei. Intrau într-o curticică umbrită, alungită între două ziduri vechi, în josul cărora coborau de la streșini burlane de tinichea turtită. Un pluș de mușchi verde și umed creștea la piciorul zidului, pe pavajul de piatră rotundă pe care, călcându-l, piciorul se simțea nesigur și se clătina în toate direcțiile. O ușă dublă: una se deschidea în afară, iar cealaltă înăuntru. Mama trecea pragul și se oprea pentru o clipă, aplecându-se spre el:

– Te rog să nu-mi faci mofturi. Aici unde o să intrăm nu-s defel manechine.

O mulțime de mașini de cusut lucrau înăuntru făcând un zgomot asurzitor în timp ce picioare vân-

joase de femei apăseau legănat fără încetare pedale pe sub mese ca să pună acele mașini în mișcare. Nestor se întoarse spre fereastra ce dădea în curticica pe unde intraseră, iar pe pervazul prăfuit zări o scoică uriașă în formă de melc. Un ghioc.

Mama se amuza în timp ce stătea de vorbă cu o doamnă pe intervalul dintre mesele cu mașini de cusut – și bucăți de material cusut se încrețeau cu grăbire în vălurele, sub piciorul lor cu ac mișcător-bezmetic –, și ele amândouă aruncau rând pe rând priviri zâmbitoare-ocrotitoare spre el, mai întâi doamna și apoi mama. Doamna i se adresa lui strigându-i ceva peste mese, dar zgomotul era prea mare ca s-audă ce spune. Nici nu apucase să se apropie și să pună mâna pe ghioc, când mama veni din spate să-l ia de mână și îl trase printre mașini de cusut care se învârteau turbate către peretele înalt din fundul sălii, unde era un spațiu larg fără mașini de cusut, zgomotul era mai scăzut și vocile se puteau auzi destul de bine. Voci autoritare.

– Nu vreau să rămâi cu o frică prostească de manechine, îi spuse mama. Așa că bagă-ți bine în cap că manechinele sunt făcute de oameni și au menirea să-i arate cumpărătorului ce fel de haine găsește de cumpărat în magazin. Aici unde o să intrăm nu-i magazin, dar se creează modele. Ai înțeles?

Și spunând asta, mama îl trase pe o ușă fără prag într-o altă sală cu tavan înalt, observând totodată cu atenție și poate și c-un pic de îngrijorare când Nestor avea să dea ochi cu manechinele de acolo.

Dar erau manechine goale – aproape toate – de culoarea ciorapilor pe care mama îi purta iarna, iar zgomotul de la mașinile de cusut se auzea venind de dincolo de ușă și de dincolo de pereți. Se apropia o doamnă plinuță și drăguță, dar mama încă nu era gata să stea cu ea de vorbă, din nou se aplecase spre Nestor.

– Uite-le, spunea mama arătând spre manechine, le vezi? Sunt la fel ca și cele de pe scară. Seamănă cu oamenii, dar nu sunt oameni. Nu se clintesc din loc și nu fac niciun rău nimănui. Da, Nestor? Ne-am înțeles? Doamna cea plinuță se apropiase la doi pași, și mama trebui să se întrerupă ca s-o salute:

– Bună, Ivona. Avem probleme, trebuie să ne acomodăm cu manechinele.

Poate fiindcă mama vorbise referindu-se la ei amândoi, Ivona râse și îl ciufuli pe Nestor cu o mână blândă, dar în același timp fermă.

Nestor se apropie curios de un manechin feminin gol-goluț și îi dădu ocol, observându-l cu mare atenție. Se vedea bine că-i un manechin femeie.

– E ca un fel de păpușă mai mare, veni dintr-o parte vocea încurajatoare a doamnei Ivona, cu o undă de ironie peste bunăvoință. Bunăvoință sau ironie?

Dar nu era ca o păpușă. Nu existau articulații între picioare și trunchi și nici între brațe și umeri. Și nici n-aveai cum să te joci cu ceva atât de mare. Manechinele trebuie că aveau cu totul și cu totul altă destinație. Dar care? Cele două femei se distrau șușotind la câțiva pași distanță și poate că se uitau la

el. Mijlocul femeii-manechin era subțire și finuț și corpul i se lățea spre șolduri fără a întrece însă o anumită lățime. Și totuși fără măsură. Dar și aici se ascundea ceva. Nestor întinse mâna și atinse cu degetul șoldul manechinului. Manechinul se clătină ușor. Își întoarse spre doamna Ivona privirea speriată, fiindcă ea trebuie să fi fost aici stăpâna. Dar ea îl încurajă.

– Poți să pui mâna pe el.

Pe el sau pe ea? Nestor își lipi palma de șoldul ei neted și rece.

– Lasă-l să se obișnuiască, auzi o șoaptă.

Mama și cu cealaltă doamnă, pe nume Ivona, chicotiră. Cele două femei chicotiră și mai tare când mâna lui Nestor lunecă în jos pe coapsă – coapsa netedă și rece: nemișcată, o poză bej în relief; dar poza nu reprezenta pe nimeni cunoscut, și dacă n-aveai cui să te plângi că ești păcălit însemna că nu erai păcălit. Trebuia să fii foarte serios. Palma lui Nestor se deplasă către partea interioară a coapsei și de acolo se ridică ceva mai grăbită, deși fără voia lui, până ce încheieturile degetelor sale din dosul palmei atinseră coapsa cealaltă a ei, care sună ușor a gol. Acolo era deja un loc strâmt, foarte-foarte strâmt. Dar în afară de asta, nu era nimic altceva. Atât doar că locul de deasupra între-picioarelor, în josul pântecului, era neobișnuit de proeminent. Se auzea cum cele două femei își țin respirația. Nestor își retrase mâna.

Mai erau și alte manechine în acea încăpere și, într-adevăr, niciunul dintre ele nu arăta înspăimâ-

ntător. De departe, Nestor își întoarse capul și îi trimise mamei sale un zâmbet de bună înțelegere. Maică-sa îi întoarse zâmbetul, împăcată și liniștită. Acum mama și cu prietena ei Ivona puteau să discute de-ale lor și numai de-ale lor, fără să le deranjeze nimeni. Se răsuciră pe călcâie și se îndepărtară.

Și aici, în sala asta fără mașini de cusut, pe pervazul unei ferestre mai mult lungi decât înalte, împărțită în ochiuri, se afla un ghioc. Pervazul nici nu era prea prăfuit. Nestor apucă ghiocul și îl duse la ureche. La celălalt capăt al pervazului, hăt-departe, o pisică alb-roșcată sări pe dușumea, moale pe pernțe moi. Șșșșșșșș – se auzea egal și adânc în interiorul ghiocului. Pisica trecu – se furișă – prin spatelul unui manechin culcat, abandonat pe o rână lângă perete, cu o mână ridicată aiurea în aer și se ivi pe partea cealaltă, de după cap, la doi pași de Nestor, cu intenții pașnice.

– Ghiocul îți șoptește viitorul. Așa se spune. Ție ce-ți șoptește?

Nestor ridică ochii fără să ia ghiocul de la ureche. O doamnă tânără, foarte-foarte drăguță și foarte-foarte zveltă se aplecase binevoitoare către el, ținându-și antebrațele lipite de coapse, cu pumnii strânși pe jumătate și încheieturile încrucișate între genunchi. Antebrațele lipite de coapse poate că stăteau așa în chip de sprijin, dar în același timp spuneau: nu, n-am de gând să te iau în brațe, așa că stai liniștit. Vocea ei foarte-foarte catifelată se răspândi iarăși în aer ca o melodie șoptită.

– Îmi spui și mie ce-ți șoptește ghiocul?

Nestor scutură din cap fără dușmănie și abia după aceea se întrebă: nu-i spun fiindcă nici eu nu știu ce șoptesc ghiocurile sau fiindcă e secret? Nu și nu.

– Mi-l dai și mie să-mi aflu viitorul?

Era clar că dacă i-l dădea ei nu era pentru totdeauna. Doamna cea tânără avea să i-l dea înapoi fiindcă îi inspira încredere. Nestor îi întinse ghiocul și ea, fără să se îndrepte din mijloc, îl puse la ureche și, încântată și concentrată, își îndreptă privirea undeva pe lângă Nestor. Apoi ochii ei se fixară luminoși în ochii lui și zâmbetul doamnei celei tinere și zvelte se lărgi binevoitor și cu încântare. Se uita drept în ochii lui, dar îl vedea oare? Da și nu.

– Ghiocul îmi spune că am să ajung un manechin foarte-foarte apreciat.

Cum așa? Ea era vie și avea pielea albă-albă. Să ajungă oare să încremenească într-o bună zi pe un pedestal și pielea să i se coloreze în bej de ciorapi de iarnă? Și să mai fii și încântat de un asemenea viitor catastrofal? Nestor își aminti de manechinul de pe palierul magazinului de confecții și se întrebă dacă înainte nu fusese totuși o doamnă tânără, vie, care cândva își dorise mult, mult de tot să ajungă manechin. Chestiunea n-avea cum să se lămurească prea repede fiindcă, iată, mama se apropia de el – se apropia de el și de doamna cea tânără și zveltă, căreia mama îi spunea Felicia.

– Ai un băiețel dulce-dulce, Tereza, îi spunea Felicia mamei sale.

– Da, spuse mama, îl cheamă Nestor și se teme de manechine.

Nestor percepușe clar în glasul ei o undă de reproș și de ironie.

– O! exclamă Felicia dezamăgită. Nu pot să cred! Nestor! Dar Nestor parcă e un nume de viteaz, sau cam așa ceva, nu?

– Ceva prin Antichitatea greacă, confirmă mama, dar fără a vădi mândrie.

Felicia însă nu era dezamăgită de-adevărataea pentru că, îndreptată acum din mijloc, îi zâmbea lui Nestor complice, de la înălțimea căpșorului ei de femeie tânără și complice cu băieții. Și dacă era complice cu băieții, nu putea să trădeze.

Pisica cea alb-roșcovană veni să i se frece lipicios-lingușitoare de picior și Nestor își retrase piciorul și se dădu un pas înapoi.

– Are intenții prietenoase, îi explică Felicia cu voce melodioasă, nu-ți face niciun rău.

Felicia ținea partea pisicii.

– Hm! făcu mama. Știe el ce știe.

Mama era acum rece și aproape că nu ascundea nimic. Discretă și obosită, avea să intervină din ce în ce mai rar. Până ce avea să amuțească de tot.

Manechinele zăceau răsturnate pe lângă ziduri, în cele mai bizare poziții. Abandonate. Unele, chiar dacă nu aveau articulații între braț și umăr, aveau în schimb articulații chiar la mijlocul antebrațului. Una dintre ele partea articulată – capătul brațului – le lipsea cu desăvârșire, astfel că brațul părea amputat. Ciuntit. Iar în centrul secțiunii expuse privirii fără pic de decență se putea vedea nu osul, ci capătul unei tije de metal goală pe dinăuntru – o țevă. *Îmi spui și*

mie ce-ți șoptește ghiocul? ... Pisica se încolăcise în jurul piciorului și, fiindcă nu i se dăduse nicio atenție, plecase să caute meleaguri mai prietenoase...

II

Nestor n-avea de gând să străbată pasajul la capătul căruia, departe, se zărea o stradă, atrăgătoare totuși, în lumina galben-aurie a soarelui de septembrie. Aglomerat în zilele de lucru și încă și mai aglomerat sâmbăta, duminica în schimb puteai să-l apreciezi în toată splendoarea lui fiindcă se golea. Operă de artă barocă – cu ramificațiile lui de adevărat orașel sub cupolă de sticlă. O penumbra odihnitoare și răcoroasă stăruia tot timpul înăuntru. Magazinele erau desigur închise, dar parcă ți se dădea libertatea – o dată în viață – să alegi să nu cumperi nimic și să nu-ți dorești altceva decât să te plimbi de-a lungul acelor vitrine de un bun-gust desăvârșit, care se înșirau una lângă alta cât era pasajul de lung. Nestor se opri la o vitrină unde erau expuse camere video și aparate foto digitale, cu toate accesoriile imaginabile. Prețurile erau pipărate pentru cei ce își aleseseră meserii mai puțin bănoase, chiar și după ce lăsaseră în urmă o carieră întregă. Dar când nu dorești să cumperi nimic, n-are nicio importanță. Nestor trecu fără să zăbovească pe lângă următoarele câteva vitrine și se opri în dreptul uneia unde te îmbiau accesorii pentru picnic. Pe un covor de iarbă artificială imitând un teren ușor denivelat se putea vedea într-o margine un grătar de fier negru,